

Egy első útján elsüllyedt vitorlás dicsősége – Gondolatok a stockholmi Vasa múzeumban

2019. július – Szepesi Balázs

1628-ben, első útján süllyedt el a svédek legnagyobb hadihajója a Vasa. A Vasa múzeum nem csak a vízből kiemelt hajót és annak történetét mutatja be, hanem azt is, hogyan gondolkoznak a Svédok a történetükről.

Stockholm egyik fő nevezetessége a svédek egykori zászlóshajója, az első útján elsüllyedt Vasa. Az Abba múzeumtól picit odébb, a Viking és az Alkohol Múzeum mellett áll a 391 éves hajó egy hermetikusan elzárt, megfelelő páratartalmú teremben. A hatalmas vitorlás magában is lenyűgöző. A köré épített múzeumban pedig egyszerre tárul fel Svédország múltja és történelemhez való hozzáállása.

Ami felborulhat, az fel is borul

Siettek az új királyi zászlóshajó befejezésével, hogy még az őszi beállta előtt csatlakozhasson a lengyelek elleni harcokhoz. Miután a késve elkészült ágyukat a stockholmi királyi palota melletti kikötőben behelyezték a hajóba, a Vasa 150 fős személyzettel 1628. augusztus 10-én elindult Älvsnábbenbe, hogy behajózza a legénység kétharmadát kitevő katonákat.

Az út azonban rövidebb lett: A hajó 1300 méter megtétele után elsüllyedt. A vizet éppen csak fodrozó szélben megdőlt, az ágyúréseken befolyó víz pedig hamar végzett vele. A parttól 150 méterre süllyedt el a sekély vízben.

A Vasa elsüllyed (1628) – forrás: global-geography.com

A tragédia hátterében ott találjuk a bukott projektek több klasszikus elemét: a vezetői elvárásoktól való félelem felülírja a biztonsági aggályokat, a sietség miatt az ad-hoc változó elképzelésekhez kell igazodni, a vezetésen belül a projekt céljáról nincs teljes egyetértés, hiányzik a megfelelő tervezés.

- A hajótest elkészültekor a hagyományos stabilitási próbán kiderült, hogy a hajó ingatag. Klas Fleming admirális azonban még is úgy döntött, folytassák a munkálatokat az eredeti menet szerint. Csúszásban volt a projekt, II. Gusztáv Adolf svéd király többször sürgette az új minden eddiginél erősebb hajó harcra küldését.
- A Vasat eredetileg egy ágyúorosra tervezték. Menet közben döntött úgy a király, hogy egy nagyobb tűzerőű, tekintélyt parancsoló hajó készüljön – ezért úgy döntöttek, még egy emeletet ráhúznak a készülő hajótestre.
- A vezérkar és a király között vita volt arról, hogyan is lehet a tengeri harcokat megnyerni. A tábornokok a korábbi tapasztalatok alapján úgy gondolták, hogy a vízi ütközet lényege a hajók legénysége közötti, karddal és puskával megvívott viadal. Az ágyúk fejlődését nyomon követő II. Gusztáv Adolf pedig tüzérségi összecsapásként értelmezte a tengeri csatákat.
- A XVII. században a hajókat építő mesterek nem készítettek terveket, a szemmérték és az intuíció vezette a kezüket.

A vitrineket és a múzeum kiadványát böngészve összeáll egy történet, miért is süllyedhetett el a hajó még azelőtt, hogy elhagyta volna az anyakikötőt.

Az Összkép a magyar társadalom és gazdaság működéséről szóló elemzések magazinja. [Iratkozz fel hírlevelünkre, kövess minket](#), ha szeretnéd mélyebben megérteni, hogyan működik Magyarország.

A múlt tanulmányozása, a jelen dicsősége

A svédek számára azonban a Vasa nem erről szól. Persze, megtaláljuk a kiállításon azokat az elemeket, amelyekre magyar fejjel kíváncsiak vagyunk: a hajóépítő királyság történelmi nagyságának és harcainak bemutatását, a tragédia okait és részleteit. Azonban ez nem a Titanic, nem is a Szent István csatahajó - itt a dramaturgia nem a dicsőség és bukás logikájára épül.

A múzeum anyagát két téma határozza meg. Egyrészt azt mutatja be, hogy milyen volt az élet a hajón, a korabeli Svédországban. Másrészt arról mesél, hogyan találták meg, emelték ki és restaurálták a hajót.

A múzeum a korabeli viszonyokra fókuszál. A nők fontos szerepet töltöttek be a korabeli Svédországban: mesterek, vezetők voltak, csak mindezt férjük neve alatt csinálták. A hajóépítő üzem nemzetközi vállalkozás volt, a Vasa építésekor egy dán család vezette. A hajóépítéshez szükséges fák engedély nélküli kivágását szigorúan büntették. Emellett érződik, hogy a múzeum készítői furcsállják,

hogy egyszerű embereknek keserves harcokba kellett vonulniuk a korona dicsőségéért folytatott háborúkban. A hajótestet övező galériászerű kiállításon sétálgatva lassan összeáll az üzenet: ott bújta a Vasat építő Stockholmban a mai boldog Svédország, csak még sok volt az erőszak és a hierarchia.

A múzeum nem csak a múltról szól, ugyanannyira történelmi tabló, mint werkfilm. A kiállítóterembe belépve a hajó kiemelését bemutató makettek fogadják az embert. A bemutató film is ugyanakkora teret szán a Vasa XX. századi feltámadásának, mint egykori születésének és pusztulásának. A kiállításon külön emeletet szántak annak bemutatására, hogyan segíti a Vasa a régészeti és állagmegőrzési technológiák fejlődését.

A Vasa újra a felszínen (1959) – forrás: archive.divernet.com

Anders Frazén 1956-ban találta meg az elveszett hajó roncsát. Az enyhén sós és kellően hideg víz miatt a több mint 300 éves faszerkezet ép és szilárd maradt a vízben. 1959 augusztusában a tévé és a rádió közvetítette, ahogy megkezdődött a hajó kiemelése. A hajótestet speciális adalékanyagok befecskendezésével stabilizálták, renoválták a szobrokat, aprólékos munkával fejtették meg az időkapszulaként szolgáló régi vitorlás titkait.

Az, hogy a hajó elsüllyedt – lezárt ügy. Az az izgalmas, az ad okot a büszkeségre, hogy megtalálták és feltárták.

A magabiztos jelen magányossága

A Vasa körül járálva úgy tűnik, a történelem egzotikus, de lezárt történet. Saját korunk picit tökéletlen előképe, amiben megláthatjuk felnőtt önmagunk korai vonásait és megérthetjük a belső feszültségeinket okozó gyerekkori viszontagságainkat. Nincs bűnös vívódás, nincs múltba révedés. Nem az a fontos, ami elsüllyedt a múltból, hanem amit megtaláltunk és kiemeltünk belőle.

Mit nyernénk, és mit veszítenénk, ha mi is így néznénk saját múltunkat? Könnyebben és magabiztosabban élhetnénk, de az egész sokkal unalmasabb lenne. Elveszítenénk erős kötődésünket ősainkkal, ha idegenként csodálkoznánk rájuk. Üres lenne bennünk a velük való perlekedés, az irántuk érzett tisztelet, az általuk ránk hagyott dilemmák helye.

„Tudunk egymásról, mint öröm és bánat.

Enyém a múlt és övük a jelen.

Verset irunk - ők fogják ceruzámat

s én érzem őket és emlékezem.”

Valami mást kellett volna írnia József Attilának, ha nem a [Duna partján](#), hanem a Mälaren tó mellett ül le a rakodópart alsó kövére.